

gróf Klebelsberg Kuno és az iskolai testnevelés

A Klebelsberg család Bajorországból származott. A gróf Klebelsberg nemzetsége a cseh, az osztrák, német, spanyol, angol, olasz és az erdélyi arisztokrácia tagja. A családi hagyományoknak megfelelően Kunot is a katonai pálya felé irányították, de ő ezt nem fogadta el és a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen (az ELTE elődje) 1899-ben jogi diplomát szerzett. Doktori értekezése az állam és az egyház kapcsolatának elemzésére irányult. Ezután az államigazgatásban helyezkedett el, ahol tehetségét felismerték, egyre magasabb beosztásba került.

A Bethlen-kormányban 1921-1922 között a belügyminiszteri, majd 1922-1931-ig a vallás- és közoktatási miniszteri tisztséget töltötte be. A máig ható trianoni békediktátumot követően Bethlen István és minisztere felismerte, hogy Magyarországot csak akaraterős fiatalok gondos képzésével, jellemnevelésével lehet talpra állítani. **A cél megvalósításának első számú eszközeként a testnevelést jelölte meg a kormány.** Ezt segítette elő Klebelsberg, aki az ifjúság értelmi, erkölcsi, testi és hazafias nevelését tevékenységének középpontjába állította. **Különösen gondot fordított az iskolai testnevelésre, amelynek hangsúlyozása céljából megszüntette a torna tanítói címet és helyette a testnevelő tanár elnevezést rendelte el, kiemelve ezzel a testnevelő tanár és az iskolai testnevelés személyiségformáló, jellemnevelő szerepét.**

Klebelsberg részt vett az 1921. évi Testnevelési Törvény előkészítésében. A Nemzetgyűlés által elfogadott törvény 5. §-a kimondja: *“Az iskolai év végén minden iskolában összefoglaló tornabemutatót és sportmérkőzést kell tartani, mely az iskolában végzett testedző munkáról lehetőleg teljes képet adjon. Ezt az összefoglaló bemutatót iskolai ünnep követheti, melyet lehetőleg valamely hazafias ünnepvel hozzanak kapcsolatba.”*

Klebelsberg nevéhez fűződik a **Magyar Királyi Testnevelési Főiskola (TF) megalapítása (1925)** is, amely lehetővé tette a főiskolai, majd 1986-tól az egyetemi szintű testnevelőtanár-képzést.

Klebelsbergnek jelentős érdeme volt abban is, hogy hívására tért haza az angliai Cambridge-ben dolgozó, később Nobel-díjjal kitüntetett Szent-Györgyi Albert, aki Szegeden az 1930. november 22-én megrendezett Országos Testnevelési Kongresszuson többek között a következőket mondta: *“Úgy értesültem még mindig vannak iskolák, ahol napi öt óra tanítás folyik és ahol hetenként két tornaóra van, ahol tehát három napra előre kell a gyermekeknek magukat kímőzogniuk. Hát tudnak az urak három napra előre enni, vagy aludni? Ez ami itt folyik az ellenkezik nemcsak a fiziológia és orvostudomány, de ellenkezik az emberi józan ész legelemibb követelményeivel is.”*

Ugyancsak ezen a kongresszuson hangzottak el Klebelsberg Kunonak a testnevelésről és a testnevelő tanár fontosságáról szóló következő szavai: *“Hozzáálltunk az iskolai testnevelés újjászervezéséhez (...) Olyan nagy nemzeti ügyről van szó, amely lehetővé teheti, hogy a nemzet fizikai állapotát restituuálja (...) Ne feledkezzünk meg arról, hogy a testnevelési mozgalomban a leglényegesebb maga a testnevelő, akinek az erkölcsi nevelés és fegyelmelés, a közegészségügy és a sport kérdéseiben alapos szakembernek kell lennie.”*

Klebelsbergnek a kultúra és ezen belül a testkultúra terén elért eredményeit az 1989/90-es politikai rendszerváltásig szinte említeni sem lehetett. Ezzel szemben a 2010. október 16-i konferenciánkon törekszünk a klebelsbergi testnevelési koncepció, mai körülmények közötti megvalósításra.

Örömmel tölt el, hogy tízéves rektorságom utolsó napján 1994. július 1-én, Klebelsberg politikai és szakmai rehabilitációjának kezdetén dr. Glatz Ferenc korábbi oktatási és művelődési miniszter társaságában felavathattam Klebelsberg Kunonak a TF udvarán felállított, Mihály Gábor Munkácsy-díjas szobrászművész által alkotott mellszobrát, amellyel maradandó emléket állítottunk a TF alapítójának és a testkultúra kiemelkedő képviselőjének.

Budapest, 2010. október

Prof. Istváni Csaba
az MTTOE elnöke

KIVONATOK

az előadásokból és a köszöntésekből

Dr. Schmitt Pál „Erkölcsi kötelességemnek éreztem, hogy néhány napra Madridból hazajöve az Önök tisztújító közgyűlésén jelen legyek, mert közös munkánk során eszméltem rá arra, hogy a magyar sportban semmi sem fontosabb, mint a testnevelő tanárok szerepe, munkája.” (MTTOE közgyűlés 1999. március 13. TF)

„Tisztelt Elnök Úr! Kérem írják rá arra a zászlóra Schmitt Pál nevét is, mert százszázalékban pártolom a mindennapos testnevelés megvalósítását” (Ajánlások, MTTOE kiadvány 2010)

Dr. Schmitt Pál felszólalásában méltatta a konferencia jelentőségét, ugyanakkor hiányolta a TF-es hallgatók részvételét a konferencián, majd eredményes munkát kívánt a testnevelő tanároknak.

Dr. Orbán Viktor Ha valaki a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar (TF) főépületéből az edzőpályák felé igyekszik a bejárat fölött ezt olvashatja: **Szellemet, Erkölcset, Erőt Egyesíts!** Ez a párszavas buzdítás arra hívja fel a figyelmet, hogy a sport sokoldalúsága a fizikai aktivitáson túl még sok mindenre megtanít: fegyelemre, elhivatottságra, a másik ember tiszteletére, az önfeláldozásra, összetartozásra, kitartásra, tettekézségre, a fair-play, a nemes küzdelem szabályainak betartására.

A testnevelés és sport értékeit elsősorban azok a testnevelők közvetítik, akik mindennapos tanári munkájukkal tesznek hitet a testkultúra jelentősége mellett.

Tisztelt Testnevelő Tanárok!

Köszönet példamutatásukért, állhatatosságukért, és helytállásukért.

Prof. Réthelyi Miklós Klebelsberg kultuszminiszteri tevékenysége példaként áll korunk előtt, és célkitűzései mit sem vesztek időszerűségükből. Ma is rendkívül fontos feladat az ifjúság számára a test és a lélek edzését biztosítani. **Nemzeti erőforrásunk az ember!** Azért dolgozunk, hogy lehetővé tegyük a mindennapos testedzést az óvodától az egyetemig.

Czene Attila Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A magyar társadalom kritikus egészségi állapota, erőforrás hiánya, önvédelmi és cselekvési képességének gyengülése **azonnali intézkedést kíván**. Ez az iskolai testnevelés területén is komoly feladatokat jelent.

A mi feladatunk most az, hogy visszavezessük a fiatalokat a testi és lelki egészség megőrzésének képességéhez, a minőségi életvitel lehetőségeihez. Elengedhetetlen feladatunk, erkölcsi kötelességünk legfontosabb erőforrásunk az emberek egészségének és munkavégző képességének erősítése.

Dr. Hoffmann Rózsa Nagy öröm számomra, hogy olyan tanácskozás résztvevőit köszönhetem, amelynek értékrendjét gróf. Klebelsberg Kuno, nagy kultuszminiszterünk szelleme hatja át. **A sportra, rendszeres mozgásra nevelés az egyik legjelentősebb oktatásügyi stratégiai pont a jövő generációinak nevelésében.** A testnevelés során végzett játék és sporttevékenység, valamint a testedzés lehetőségeinek, eljárásainak kihasználásával úgy fejlődnek a fiatalok, hogy fegyelmet, rendet, szabályokat tanulnak meg, edzik az akaratukat, ami által eredményesebb munkavégzésre lesznek képesek, sikerebb életkilátásoknak nézhetnek elébe.

gróf Klebelsberg Éva Köszönetemet fejezem ki a konferencia rendezőinek a Magyar Testnevelő Tanárok Országos Egyesületének és a Magyar Olimpiai Bizottságnak azért, hogy nagybátyám **gróf Klebelsberg Kuno testkulturális örökségét megőrzik**, és gondolatait az iskolai testnevelés és a diáksport rendszerének a megújítása során alapvetésként kezelik.

Kedves Testnevelő Tanárok!

Azt kívánom Önöknek, hogy a klebelsbergi szellemben végzett oktató-nevelő munkájuk során, a meglévő nehézségek ellenére segítsék elő egy egészségesebb, edzettebb magyar ifjúság felnevelését.

Prof. Tóth Miklós A Magyar Sporttudományi Társaság nevében köszönetemet fejezem ki a meghívásért és örömmel adok hangot, azért, hogy sportágválasztásomban a testnevelő tanár szerepével kapcsolatos személyes élményemet megoszthatom Önökkel.

Sportszeretetemet számos sportágban, főleg sportjátékokban inkább kevesebb, mint több sikerrel tettem próbára, mindaddig amíg Skumál András testnevelő tanár, atlétika edző szárnyai alá nem kerültem.

A tanár úr éles, szakértő szemével hamarosan megállapította, hogy számomra az atlétika, azon belül is a futószámok lehetnek a nyerők.

A tanár úrnak igaza volt! Azóta számos atlétikai verseny helyezettje, sőt néha nyertese is voltam.

A rendszeres edzés és versenyzés mai életprogramom kihagyhatatlan része.

A Magyar Sporttudományi Társaság nevében sok sikert kívánok a testnevelő tanárok munkájához, amelyhez a társaságunk készséggel nyújt segítséget. Kérem éljenek vele.

Prof. Glatz Ferenc gróf Klebelsberg Kuno vallás és közoktatásügyi miniszter (1922-1932) olyan maradandót alkotott, és **olyan szellemi kulturális örökséget hagyott reánk**, amely napjainkban kulturális megújulásunk idején biztos alapot képezhet.

Arisztokrata származása miatt az 1990-es évek elejéig a nemzeti értékeket létrehozó tevékenységét szinte említeni sem lehetett.

A trianoni „békediktátum” után hazánkra nehezedő gazdaságpolitikai hatásokat a kultúra fejlesztésével eredményesen mérsékelte.

Mint a Bethlen-kormány kultuszminisztere **elévülhetetlen érdemeket szerzett** a területében és lélekszámában megcsonkított, erkölcsében meggyötört nemzetünk talpra állításában.

Nevéhez fűződik többek között 5000-ötezer!- népiskola és tanítói lakás létesítése.

A Magyar Tudományos Akadémiát állami felügyelet alá helyezte. A magyar kultúra hírvivőjeként megalapította a külföldi magyar kulturális intézeteket.

Számos oktatási, kulturális és sportlétesítmény megépítését kezdeményezte. Ezek közé tartozik a Hajós Alfred úszó olimpiai bajnok (1896. Athén) által tervezett Margitszigeti Hajós Alfred Sportuszoda. Kezdeményezésére jött haza az addig az angliai Cambridge-ben dolgozó később Nobel díjas Szent-Györgyi Albert.

Napjaink oktatáspolitikájára utalva Glatz Ferenc a 72 hazai felsőoktatási intézményt soknak ítéli, a színvonalat megkérdőjelezi, a finanszírozhatóságot pedig szinte megoldhatatlannak tartja. A genius loci- a hely szelleme – miatt kötelezően említette, hogy a TF-et, ma Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar (TF) Klebelsberg Kuno kezdeményezésére 1925-ben hozták létre. Az **intézmény azóta a hazai testkultúra szellemi központjává vált**. Klebelsberg Kuno szobrát Mihály Gábor szobrászművész alkotta, és azt 1994. július 1-én prof. Glatz Ferenc az MTA volt elnöke és Prof. Istvánfi Csaba a TF korábbi rektora avatták föl.

Dr. Szikora Katalin Trianon után a hadsereg létszámának radikális csökkentése miatt a testnevelésnek és sportnak megnövekedett a jelentősége a férfinéesség edzettségének, testi erejének fejlesztésében. Ezért a testnevelést be kellett vinni a magyar nemzet legszélesebb rétegeibe, ennek pedig az iskola volt a színtere. Ezt szolgálta az 1921. évi Testnevelési törvény, amely kimondta, hogy: „Az állam gondoskodik mindkét nembeli tanulóifjúság rendszeres testneveléséről.” Klebelsberg minisztersége idején a testnevelési órák száma a közoktatásban heti kettőről heti négyre emelkedett.

Kimondta, hogy **jól képzett testnevelési szaktanárok nélkül sikeres iskolai testnevelést el sem lehet képzelni. Kezdeményezésére alakult meg 1925-ben a Magyar Királyi Testnevelési Főiskola.** Ezen túlmenően számos sportlétesítmény létrehozása kapcsolódik nevéhez (Pl. Nemzeti Sportuszoda, Millenáris pálya, UTE stadion)

Az ország testnevelésének és sportjának fejlesztése érdekében megszervezte az első vidéki országos testnevelési kongresszust (Szeged, 1930. november 22.)

Dr. Deutsch Tamás előadásában visszautalt a polgári kormány első ciklusára, amelyben az általa vezetett Ifjúsági és Sportminisztérium (ISM) együttműködve a Magyar Testnevelő Tanárok Országos Egyesületével (MTTOE) **a mindennapos tanórai testnevelés bevezetésére kormány előterjesztést készített elő**, amit az akkor hat pártra épülő parlament 2000. december 19-i ülésén elfogadott. Ennek alapján a közoktatás 1-4. évfolyamán bevezetésre került a mindennapos tanórai testnevelés. (5 óra /hét). Ellendrukkerek akkor is voltak, ma is vannak. Ennek ellenére a most megállított törvényalkotási folyamatot mielőbb be kell fejezni, és **a mindennapos tanórai testnevelést be kell vezetni.**

Dr. Jávor András Felmérések, orvosi vizsgálatok, statisztikai adatok alapján mutatta be a magyar ifjúság megromlott egészségi állapotát és aggasztó életvitelét, amelynek a főbb jellemzői:

- Az anyák egészségtelen életvitele
- A koraszülések számának a növekedése
- A testméretek felgyorsult növekedéséhez mérten a belső szervek és az izomzat aránytalan fejlődése
- A testtartáshibák, gerincdeformitások növekvő száma
- A túlsúlyosság, az elhízottság és az alultápláltság
- Felnőttkori cukorbetegség gyermekkori megjelenése
- Mentális, pszichikai betegségek számának növekedése

Kiváltó okok:

- Egészségtelen táplálkozás
- Kevés mozgás, ülő életmód
- Rizikó faktorok, (drog, alkohol, nikotin, korai szex)
- Ergonómiaailag hibás bútorok
- A nehéz iskolatáska nem megfelelő viselése

Mi a kiút?

- **Népegészségügyi program célcsoportja az iskolások**
- **Mindennapos tanórai testnevelés azonnali bevezetése**
- **Egészségmenedzserek az iskolában a testnevelők legyenek**
- Nemzeti összefogás, radikális döntések szükségesek.

Szalay Ferenc előadása átfogó képet adott Szolnok város lakosságának egészségi állapotáról és azokról az intézkedésekről, amelyek ennek érdekében a város önkormányzata foganatosított.

Ezek közül említette az egészségmegőrző prevenciós programokat, az ingyenes lakossági szűréseket, és az iskolai egészségnevelési versenyeket, **a mindennapos kötelező testnevelési órák rendszerét, az iskolai diáksport programokat**, az iskolai úszásoktatás lehetőségeit, a testnevelési felmérő rendszereket, az utánpótlásképzést, a létesítményfejlesztési eredményeket, valamint a fejlesztések költségvetési forrásösszegét.

„Az Egészséges Szolnokért” program megvalósításában a **testnevelő tanárok edzők, szerepét kiemelt fontosságúnak ítélte.**

A bemutatott komplex program országos viszonylatban mintaértékű, és finanszírozása megvalósítható.

Dr. Gémesi György A létező klebelsbergi szellemi hagyományokra építve a Magyar Önkormányzatok Szövetsége és a Nemzeti Sportszövetség elnöki pozíciójából elemzi és hasonlítja össze „Sport Nemzet” és a „Sportoló Nemzet” kategóriákat. Célként fogalmazza meg azt a jelmondatot, hogy a **„Sport legyen a szenvedélyed!”** Hangsúlyozza, hogy a cél megvalósítása érdekében minden korosztály számára **össze kell hangolni a sport és az önkormányzatiság értékeit.** Erre kiváló lehetőséget nyújt az iskolafenntartó önkormányzatok számára a napirenden lévő **mindennapos tanórai testnevelés bevezetése.**

A diáksportban célként fogalmazza meg, hogy a diákolimpiákon való részvétel és eredményes szereplés legyen a testnevelés tantárgy tanulmányi versenye.

Az egészséges életre nevelés érdekében hangsúlyozza **az iskola és a gyermekorvosok, valamint a testnevelő tanárok folyamatos együttműködését.**

Dr. Lázár János képviselőtében Horváth Zoltán az önkormányzat sportreferense adott tájékoztatást Hódmezővásárhely iskolai testnevelésének és diáksportjának helyzetéről.

A rossz egészségügyi mutatók arra indították a város önkormányzatát, hogy meghirdessék a teljes lakosságot átfogó „Egészséges Vásárhely Programot”. Ezen belül kapott fontos szerepet **2005. szeptember 1. óta a mindennapos tanórai testnevelés valamennyi önkormányzati fenntartású általános és középfokú oktatási intézményben a következők szerint:**

1-4 évfolyam 5/óra/hét, 5-12 évfolyamok 4 óra/hét. Ezen kívül úszás, vívás, korcsolyázás speciális képzés szerepel a programban.

Különös figyelmet fordítottak a létesítményfejlesztésre, amelynek eredményeként valósult meg a Gyarmati Dezső Sportuszoda, a Török Sándor Strandfürdő, a Balogh Imsi Sportközpont, a Városi Sportközpont és a Teniszcentrum, valamint számos iskolai tornaterem. Az iskolai testnevelés és a diáksport fejlesztésében **Hódmezővásárhely önkormányzata példaértékű eredményeket ért el.**

Ónodi Szabolcs az általa igazgatott **Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnáziumban tíz éve minden évfolyamon minden nap van testnevelés óra.** Előadásában ennek az időszaknak a pozitív tapasztalatait részletezte. A gimnázium tanulmányi átlaga 4,16. Továbbtanulási arány 92%-os. A testnevelés alól felmentettek száma nulla. Az iskola tanulóinak számos országos tanulmányi és sportversenyek győztesei és helyezettjei. **Kiemelte a szülők támogató állásfoglalását, magatartását.** Megjelölte a fejlesztés tartalmi és metodikai irányait.

Takács Zoltán, mint gyakorló iskolaigazgató helyettes (Bp. Toldy Ferenc Gimnázium) és több éve szaktanácsadó, **előadásában indokolta a szakfelügyeleti rendszer sürgős visszaállítását**, amit Klebelsberg utódjaként dr. Hóman Bálint kultuszminiszter 1935-ben vezetett be, és az ötven éven keresztül eredményesen működött.

Javasolta a tanórai testnevelés és a tanórán kívüli diáksport jelenleg fennálló **kettős irányításának a feloldását**, egységes pedagógiai-irányítási rendszerbe foglalását.

Dr. Hamar Pál állást foglalt annak érdekében, hogy a közoktatásban testnevelést a testnevelő tanárokon kívül csak **erre a műveltségterületre képzett vagy továbbképzett tanítók oktathassanak**.

A tanulók teljesítményének **osztályzattal történő értékelésének fenntartását hangsúlyozta**, nem kizárva indokolt esetben a szöveges értékelést. Előadását egy idézettel zárta: „A drága oktatás lehet rossz, de a jó oktatás sohasem olcsó” (Philips Hall Coombos, 1971)

Varga András a Schulek Frigyes két tannyelvű szakközépiskola igazgatójaként és a Magyar Diáksport Szövetség fővárosi szervezetének elnökeként előadásában a diáksport terén szerzett gazdag tapasztalatait osztotta meg a hallgatósággal.

Hangsúlyozta, hogy az iskolán belüli diáksport motorja a több sportágra épülő **folyamatosan működő házbajnokságok rendszere**, amely az osztályok közötti rivalizáció, és versenyszellem ébren tartója, fokozója.

Deák György iskolaigazgató, a Magyar Diáksport Szövetség elnöke (MDSZ) előadásában bemutatta a diáksport helyzetét a magyar sport rendszerében. **Eszerint az MDSZ a közoktatás területén működő állami feladatokat is ellátó sportszakmai társadalmi szervezet**. Iskolai, területi és országos szinten működő versenyrendszere a diákolimpiákban csúcsosodik ki. Egyik legfontosabb célkitűzésük, hogy a **diákolimpiák tanulmányi versenynek is legyenek elismerve**.

Dr. Szabó Tamás definíciója szerint a sportiskola olyan intézmény, amelynek keretei között az utánpótlás- nevelés szervezett keretek között **akkreditált szakmai program alapján folyik**. Jelenleg megkülönböztetjük a közoktatási és az egyesületi típusú sportiskolákat. A módszertani központokként működő és az egész országot behálózó több mint 70 közoktatási sportiskolák rendszere a kiemelkedő sporttevékenység mellett **lehetőséget ad a tanulmányi kötelezettségek iskolarendszeren belüli teljesítésére**. Többek között fejlesztésük eszerint is indokolt. A sportági tantervek alapján működő sportiskolai utánpótlásképző rendszer számos nemzetközileg kiemelkedő eredményt elérő fiatal sportolót nevelt.

Esküdtné, Sebestyén Ildikó a tanítóképzésben és az alsó tagozatosok testnevelésének oktatásában több mint húsz éves tapasztalatait osztotta meg a hallgatósággal. **Hangsúlyozta, hogy a 6-10 éves korosztály testnevelésének oktatása szakképzett pedagógust igényel. A rendszeres heti öt testnevelés óra lehet az alapja az egészséges, sportos életvitel kialakulásának**. Amit ebben az életkorban elmulasztanak az szinte pótolhatatlan pedagógiai deficitet eredményez.

A konferencia zárásaként a résztvevők megkoszorúzták gróf Klebelsberg Kuno szobrát. Prof. Szakály Sándor történész, a Magyar Olimpiai Akadémia alelnöke méltatta a TF alapítójának és a testkultúra kiemelkedő alakjának elvülhetetlen érdemeit.